

Bertolt Brecht

Organizat la București, între 16—20 noiembrie 1981, de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Asociația oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale (A.T.M.) și Institutul de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale”, în colaborare cu Centrul Brecht din R.D.G., Seminarul Brecht a cuprins manifestări interesante, consacrate receptării creației artistice și teoretice brechtienne. Cu acest prilej, au fost prezentate spectacole cu piesele *Domnul Puntila și sluga sa Matti* (Teatrul Dramatic din Galați) și *1 om = 1 om (Mann ist Mann)* (Teatrul de Stat din Sibiu — secția germană).

Lucrările Seminarului au fost deschise de către artista emerită Dina Cocea, președinta A.T.M.

Cele două comunicări ale oaspeților din R.D.G. au avut drept teme *Probleme ale receptării internaționale a operei lui Brecht* (Karl Claus Hahn, director adjunct al Centrului Brecht) și *Receptarea operei lui Brecht în Republica Democrată Germană* (Erika Stephan, critic teatral).

Primul referat, foarte amplu, a ambiționat să ofere o imagine completă a reprezentării scrierilor brechtienne, întemeiată pe statistici și pe numeroase informații; se pare însă că sondarea în profunzime a procesului receptării, prin prisma teoriei formulate de Brecht, a intrat în mai mică măsură în preocupările autorului comunicării. Lucrarea demonstrează, cu extremă meticulozitate, că astăzi, cind comemorăm 25 de ani de la moartea scriitorului, opera sa este jucată în multe țări ale lumii, pătrunzând în repertoriile unor teatre din Asia și Africa, și fiind în continuare reprezentată în tradiționale centre europene de cultură — în Franța, Italia și R. F. Germania. Nu există, deci, semne ale unei „oboseli de Brecht”, ci, mai curînd, se manifestă o anumită oboseală în activitatea teoretică,

o oarecare lenevie a gândirii; principalul obiectiv al creatorilor ar fi descoperirea unor elemente care să stimuleze participarea intelectuală a publicului contemporan.

Criticul teatral Erika Stephan a conturat un tablou mai nuanțat al receptării lui Brecht în patria sa. Vorbitoarea a reliefat trei aspecte ale acestui proces: etapele receptării; principiile și metodele practicii artistice, în relație cu recomandările scriitorului, cu accent pe funcția socială a teatrului; nivelul receptării operei dramatice brechtienne în teatrele din R.D.G. Astfel, la Teatrul „Berliner Ensemble”, sub conducerea lui Manfred Wekwerth, discipol al lui Brecht, are loc un intens efort colectiv, de elaborare teoretică, privind montările actuale ale „casei lui Brecht”. Erika Stephan s-a oprit și asupra activității grupului de tineri regizori și actori de la teatrul din Schwerin, care se străduiesc să-i atragă și să-i implice pe spectatori în ceea ce numesc *Descoperiri Brecht*, precum și asupra modalităților novatoare practicate la teatrul din Karl Marx-Stadt.

Receptarea lui Brecht în România a constituit tema amplei și documentatei comunicări a prof. univ. dr. Ileana Berlogea, decan al I.A.T.C. „I. L. Caragiale”, care a relevat contribuția teatrului brechtian la reteatralizarea teatrului românesc. Dealtfel, încă în anul 1934, pe prima pagină a revistei *Rampa*, apărea manifestul *Cele cinci dificultăți în scrierea adevărului* — dovadă a receptivității creatorilor noștri la înnoirile pe care Brecht le anunța în cimpul artei militante.

Nuanțate disocieri a operat Ileana Berlogea în ce privește viziunea interpretativă a regizorilor români din generații diferite; astfel, tinerii regizori care au pus în scenă în ultimii 15 ani au desco-

perit operei cercetate noi dimensiuni, prospectând un filon poetic-filozofic, precum și anumite valențe ale grotescului. O asemenea „deschidere de drum” a fost memorabilul spectacol al lui Andrei Șerban cu piesa *Omul cel bun din Siciuan*, la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, în stagiunea 1968/1969. Dorința de a-l citi pe Brecht într-o manieră personală a inspirat câteva momente antologice ale spectacolului românesc. Autoarea comunicării a trecut în revistă asemenea montări reprezentative: *Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită* la Teatrul 'Giulești, în regia lui Horea Popescu, îndrăzneț pamflet agitatoric; *Opera de trei parale* la Teatrul „Bulandra”, în regia lui Liviu Ciulei, în care acțiunea era transplantată într-un Megalopolis american; spectacole ale Teatrului de Comedie (devenit, într-o vreme, o adevărată „casă a lui Brecht”), precum și ale Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Iași. Faptul că multe montări brechtienne au fost jucate stagiuni de-a rîndul demonstrează interesul publicului din țara noastră față de opera acestui scriitor, care privește lumea în continuă prefacere, în lumina viziunii sale dialectice.

În comunicarea sa, intitulată sugestiv *Cum s-a citit Brecht pe sine și pe alții*, prof. univ. dr. Romul Munteanu a adus reuniunii un suflu polemic, în autentic spirit brechtian, pledînd cu patos și pe baza unei riguroase argumentații științifice, pentru o lectură liberă a operei brechtienne, pentru o interpretare diversificată, principiu susținut de Brecht însuși. Vorbitorul a relevat originalitatea scriitorului, punîndu-l în relație atît cu clasicii, cît și cu autorii importanți ai contemporaneității, ca Friedrich Dürrenmatt, Max Frisch, Eugen Ionescu, Slawomir Mrozek, J. P. Sartre, Albert Camus.

În cadrul Seminarului au fost prezentate trei filme: un documentar de montaj despre viața lui Brecht și două filme de televiziune, *Moartea și învierea lui Wilhelm Hausmann*, după povestirea *Locul de muncă* (*Der Arbeitsplatz*) și *Răzbu-narea căpitanului Mitchell*, după povestirea *Safety first*, ambele în regia Christei Mühl. În holul Studioului de teatru al I.A.T.C. a fost organizată o frumoasă expoziție de cărți, reviste și discuri.

Așa cum s-a arătat și în încheierea lucrărilor, Seminarul și-a atins scopul, prilejuind un schimb sincer de opinii, excelent punct de pornire pentru viitoare întîlniri. Dealtfel, s-a și făcut auzită întrebarea: pe cînd viitorul „Seminar Brecht”? Pe cînd, o întîlnire cu (și despre) „Brecht, contemporanul nostru”?

Ioana MĂRGINEANU

ION ZAMFIRESCU: „Teatrul european în secolul luminilor”

După cele trei volume ale *Istoriei universale a teatrului* (E.L.U. 1958, 1966, 1968), cuprinzînd evoluția dramaturgiei din antichitate pînă la clasicism, recenta lucrare *Teatrul european în secolul luminilor* (Ed. Eminescu, col. „Masca”) se integrează firesc vastei panorame a istoriei teatrului, întreprinsă de Ion Zamfirescu.

Epoca luminilor — studiată magistral, pentru aria românească, de D. Popovici (1945) și de Romul Munteanu (*Literatura europeană în epoca luminilor*, ed. I, 1971, ed. a II-a, 1979) — prezintă, în privința dramei, imaginea unei efervescențe.

Studiul istoric al profesorului Ion Zamfirescu (preluînd și capitolul iluminismului dintr-o lucrare a sa anterioară, *Drama istorică universală și națională*, 1976) delimitează (așa cum ne-au obișnuit volumele amintite, într-o manieră universal-tradițională, deschisă spre revelarea umanismului caracteristic marilor curente culturale) specificul epocii abordate, din punctul de vedere al ideilor sociale și filozofice, care au configurat statutul a parte al omului secolului luminilor. Analiza dualității național-universal este modalitatea principală de investigare folosită de autor, iar materia dramaturgică, în sine foarte diversă, ilustrează teza evadării teatrului de sub rigorile clasicismului, pe măsura apariției unor noi modalități de expresie.

Dintre cele opt capitole ale lucrării, trei sînt dedicate evoluției literaturii dramatice franceze (tragedia clasică, drama burgheză, comedia), și alte trei, iluminismului în teatrul britanic, german și în alte țări europene.

Încă din capitolul introductiv, profesorul Zamfirescu formulează ideea că, în climatul impregnat de filozofie, „teatrul a însemnat o prezență reală, pe de o parte asimilînd și transpunînd în formă dramatică mesaje ale epocii, pe de altă parte emițînd el însuși idei și opțiuni menite să devină puncte de vedere și determinări